

FILM-HISTÒRIA JUNIOR

La censura del cinema. Anàlisi de la censura al cinema en l'època franquista¹

Treball finalista a la Cinquena Edició del Premi Film-Història Junior (2019)

MARIA FRANCESC
Institut Jaume Balmes (Barcelona)

2.1.2. *La censura a Espanya*

I. Dictadura franquista

Fou un període històric del segle XX en l'etapa contemporània d'Espanya, en la postguerra entre 1939 i 1975. Liderat per general Francisco Franco, el franquisme es perllonga des de la guerra civil espanyola (1936-1939), fins a la seva mort, 1975.

Però prèviament, després de la dictadura del capità general Primo de Rivera (1923-1930), es va establir la II República (1931-1936), que pretenia donar una imatge d'una etapa d'apertura informativa en relació a les expectatives polítiques generades per el canvi del règim. Desgraciadament, les propostes que s'oferien no eren acceptades per la branca jurídica ni els reglaments que s'exigien. És més, la premsa, sobre tot, va ser objectiu d'una forta opressió de les mesures legals que, en molts casos, contrarestaven els efectes liberals que van ser confirmades per la Carta Magna.

La relació casual entre el control d'ordre públic i la llibertat d'expressió mitjançant medis públics, va provocar una confrontació política prohibint la difusió de molts informatius. Principalment, van ser dos lleis las que van afectar més en l'àmbit de lliure comunicació pública; la *Llei de Defensa de la República*, el 21 d'octubre de 1931 (el Govern quedava lliure de sospita i al marge del poder jurídic, sense infringir, tècnicament, l'entorn constitucional), anterior a la promulgació de la pròpia Constitució, i l'altre posterior, la *Llei d'Ordre Públic*, el 28 de juny de 1933.

Així doncs, la llibertat d'expressió per mitjà de la premsa, la radio, els cartells publicitaris, els llibres, pamflets i qualsevol altre medi de comunicació, van quedar molt restringides i controlades pel Govern i els seus censors.

Segons l'article 1, consideren "actes d'agressió a la República":

La difusión de noticias que puedan quebrantar el crédito o perturbar la paz o el orden público" (III). "Toda acción o expresión que redunde en menosprecio de las Instituciones u organismo del Estado" (V).

---

¹ Treball de Recerca corresponent al curs 2018-2019 tutorat per Pietat Horta de l'INS Jaume Balmes de Barcelona.

La apología del régimen monárquico o de las personas en que se pretenda vincular su representación, y el uso de emblemas, insignias o distintivos alusivos a uno u otras” (VI).²¹

Com a conseqüència de les prohibicions jurídiques que sofria l’anomenada “llibertat d’expressió”, el 19 de febrer de 1932, va sorgir un grup opositor de diverses ideologies i intel·lecte, que es dedicaven a la informació i la publicació d’articles periodístics. En aquest grup trobem a Eduardo Ortega y Gasset i Miguel de Unamuno, entre altres.

Al finalitzar la Guerra Civil, 1939. El bàndol guanyador no pretenia perdonar al seu contrincant ni iniciar un procés de reconciliació. Es va establir un nou sistema polític l’1 d’Abril de 1939, basant-se en la divisió del bàndol vencedor (dretes), i el bàndol vençut (esquerres), on cadascun volia imposar les seves ideologies, les quals eren molt oposades. La postguerra (1939-1959) fou un període de repressió i persecució política; unes 485.000 persones es van exiliar per la repressió que s’estava exercint a Espanya. La gran majoria, per les seves ideologies progressistes i oposades a les del Règim Franquista, van ser perseguits i obligats a fugir. Alguns d’aquests exiliats van acabar en camps de concentració nazis, entre uns 9.000 i 15.000, dels quals només van sobreviure la mitat. Els altres, van acabar en camps de concentració franquista. També va suposar un període de fam i falta de productes de primera necessitat a la nostre societat.

S’estima que es va produir al voltant d’unes 50.000 execucions. També van esdevenir moltes desaparicions que actualment, continuen sense aparèixer les restes d’aquestes persones. Estudis confirmen que Espanya és el segon país de més desapareguts en el món.

Així doncs, la postguerra va suposar una fase de conflictes i problemes que com a resultat, van produir moltes víctimes i ferits, tot per culpa dels pensaments tant extremistes.

II. La influència al cinema

La modificació dels missatges o idees que es pretenia transmetre al públic per mitjà del cinema, la premsa o fins i tot la radio, van quedar distorsionades i no van poder ser exhibits, en aquest segment històric. Tot i així, el medi cinematogràfic es va caracteritzar per la capacitat de poder filtrar discretament la llibertat d’expressió sota l’atenta mirada del poder judicial, eclesiàstic i censor que controlaven les seves publicacions dins d’una societat on es pretenia protegir la moral o costums que es debatien entre la tradició i la evolució.

Imatge 1. Francisco Franco, dictador a Espanya entre 1939 i 1975

III. La censura imposada per Franco

La censura cinematogràfica a Espanya ja va ser imposada abans de la dictadura de Francisco Franco. La primera normativa oficial fou imposada el 1912, però no va ser

² MARTÍNEZ-BRETÓN, Juan Antonio, *Libertad de expresión cinematográfica durante la II República española, 1931-1936*, Madrid, Ed. Fragua, 2000.

fins la Dictadura de Primo de Rivera quan es va destacar. Les pel·lícules que qüestionaven els valors tradicionals d'Espanya o suposaven una ofensa per el país, van començar a patir censures i a prohibir-les.

La gran majoria de pel·lícules produïdes a Espanya, eren tant conservadores i tradicionals que no calia la seva censura. Igual que la societat, es trobaven sotmeses a la moral de l'església catòlica. Les pel·lícules estrangeres però, no respectaven els requisits que la dictadura espanyola exigia, per tant:

- Moltes d'elles van ser desaprovaades.
- Molts títols emblemàtics es van prohibir.
- Van tallar nombroses escenes.
- Van manipular diàlegs.

IV. Primera reorganització censora

Aquesta censura es va relaxar després de la declaració de la II República el 1931 pel Ministeri de Governació el 18 de juny de 1931, on es percebia un clar desacord català sobre el centralisme intervencionista que l'anterior llei va designar. Tot i així, no es va abolir per complet. Amb la victòria de Franco, la censura es va instaurar definitivament, fins la seva mort i aparició de la democràcia.

L'objectiu principal era preservar la moral i la ideologia del règim dictatorial i controlar el contingut ideològic de les pel·lícules que s'estrenaven en les sales espanyoles. Els encarregats d'exercir aquesta tasca eren la Junta Superior de Censura Cinematogràfica, que també supervisaven els guions, entregaven els permisos de rodatge, les llicències d'exhibició i la classificació de les pel·lícules per edats. Aquelles produccions que no complien les condicions exigides es modificaven o es prohibien.

Una de les pel·lícules que va travessar la tolerància d'aquesta primera reorganització censora, va ser *Èxtasis* de Gustav Machaty (Txecoslovàquia, 1933). Es tracta d'una història adúltera en un espai rural i campestre on la protagonista, Hedy Lamarr, es banya nua. L'any després de la seva estrena a Espanya desencadenà una considerable polèmica. Als Estats Units, fins i tot es va prohibir la seva importació el 1935 per l'escena eròtica que va impressionar al estranger.

En la manipulació dels films predominava el doblatge, que ja es practicava des de 1930, imposat per Mussolini, sota el pretexta de protegir la llengua Italiana, però l'autèntic motiu era per canviar els diàlegs a gust del règim. No va ser fins el 1941 que a Espanya, el Sindicat del Espectacle ho fes obligatori. Gràcies a aquesta activitat, permetia exercir un control absolut sobre els diàlegs, els sons i, fins i tot, la música.

Durant la Guerra Civil (1936-1939), els majors centres de producció com Madrid, Barcelona i València, va quedar sota el control del poder republicà. El control cinematogràfic va quedar en mans de la Confederació Nacional del Treball. A Barcelona, els anarquistes intentaven influenciar amb els seus principis revolucionaris, centrant-se principalment en els locals d'espectacles.

Així doncs, el Sindicat de la Indústria Cinematogràfica d'Espectacles Públics, dependent de la CNT, controlava la producció catalana. El 26 de setembre de 1936 van decretar que "*els productors cinematogràfics poden treballar de la mateixa manera que ho feien abans de la revolució. Tot i així, els productors s'han d'aferrar estrictament a les noves normes fixades*".²

Les normes permetien al productor escollir al director, l'operador, al primer ajudant de cada un i a la parella protagonista, mentre que la resta del personal era seleccionat pel Sindicat.

A l'estiu de 1937, la producció anarco-sindicalista va patir un greu descens a Catalunya. El Partit Socialista Unificat de Catalunya (partit comunista català), van guanyar prestigi i mitjançant productores com la Film Popular i Laya Films, van adquirir el domini de les produccions cinematogràfiques. El seu principal objectiu era utilitzar el cinema com una arma de gran eficiència per poder obtenir els seus propòsits polítics. Per tant, van adquirir el domini del cinema per poder manipular a la població al seu favor i projectar imatges contra revolucionàries i intranscendents.

El març del 1937 es va crear la Junta de Censura, citada per l'Ordre del Governador General D. Luis Valdés (militar espanyol que va participar en el cop d'estat contra la II República). Aquesta, tot i ser la que liderava els permisos i aprovacions de les pel·lícules, l'església i el departament de propaganda de l'exercit, eren els últims en donar l'última paraula en vers a les qüestions de moralitat. Així doncs, una producció prèviament aprovada per la junta de censura podia ser prohibida si la religió, la pàtria o la família del dictador ho desitjava.

En aquest període de règim es va establir una "llista negra" on figuraven els noms de més de vint-i-nou estrelles de Hollywood, les quals van expressar la seva inclinació cap a la República i les seves opinions contra la dictadura. Entre ells trobem a Chaplin, Bette Davis i Joan Crawford.

El règim va canviar pel nou rumb que va formar la Segona Guerra Mundial, provocant així que la Junta Superior d'orientació Cinematogràfica es modifiqués. Pel·lícules que anteriorment es van permetre, fossin prohibides. Així doncs, Espanya va ser menys militarista i franquista, però més catòlica i anticomunista. Per una altra banda, en el 1942, l'Estat crea el NO-DO (Noticiaris i Documentals), permet conèixer la informació oficial fins el 1976, que ho retransmetien abans de començar una pel·lícula.

Un moviment que va marcar molt en aquest període fou el Neorealisme italià. Pel·lícules com *El ladrón de bicicletas* que fou dirigida el 1948 per Vittorio de Sica, un dels molts directors italians que van patir per molts rebutjos per part d'Espanya qui no tolerava la metodologia que utilitzaven per als seus films.

V. Segona reorganització censora

Una nova organització de censura va aparèixer el 1951, el Ministeri d'Informació i Turisme, va començar a tolerar menys les produccions cinematogràfiques nacionals i a exigir més censures i prohibicions. Fins aquell moment, la censura a Espanya no havia estat necessària. Directors com Luis García Berlanga i Juan Antonio Bardem, van patir moltes manipulacions en els seus films, aquest últim fou detingut per motius polítics en meitat d'un rodatge; *Calle Mayor* (1956), i Berlanga va proposar que un delsensors, un cura dominicà, aparegués com a coguionista en els crèdits de la pel·lícula *Los jueves, milagro* (1957), amb l'objectiu que deixessin de manipular els seus guions. Desgraciadament, aquest intent no va tenir èxit.

Els films de producció estrangeres es van permetre amb major tolerància, tot i així la censura no l'abolia i moltes d'aquestes pel·lícules continuaven sent prohibides. Si la trama es desenvolupava a Espanya, aquestes produccions eren més tolerades. Els encarregats de la censura justificaven les seves decisions amb comentaris com ara: *¡son cosas de los americanos!*³.

Un àmbit molt bombardejat i afectat per la censura, fou el sexe; que actualment en moltes regions del món continua estant oprimat. No importava quina popularitat o prestigi havia adquirit la pel·lícula. Les escenes on apareixien petons, mostres d'efecte i

³ MARTÍNEZ-BRETÓN, J.A., *op. cit.*

estima, cossos desvestits, balls provocatius, sexe classificat com “desviat”, adulteri, però sobretot, la censura eclesiàstica no tenia pietat amb aquest factor. Produccions que ja venien censurades pel codi Hays (aplicat a Hollywood des de 1934), s’analitzaven amb molt detall i eren classificades en una escala de l’1; apta per a tots els públics, fins el 4; altament perillosa. El 3R es classificava per a les produccions de “majors amb inconveniència”.

El codi de censura de caràcter privat anomenat els “Codi Hays”, va ser creat per l’indústria nord-americana, juntament amb la *Motion Pictures Producers and Distributors of America*. Rep aquest nom en honor al seu impulsor, Will H. Hays.

El codi va ser redactat per un sacerdot i un editor catòlic que van formular dotze apartats que controlaven les prohibicions del tràfic de drogues, la justificació de la venjança i de l’adulteri, el tracte de blanques, l’encreuament sexual de races, blasfèmia, nuesa, es a dir, tot allò que s’oposa o contraposa els pilars del sexe, la religió, el patriotisme i la violència.

Sota aquesta censura tant marcada, es van classificar una sèrie de pel·lícules, com ara *La gran aventura de Tarzán* de John Guillermin (EUA, 1959) de temàtica juvenil, com aptes exclusivament per adults, pel fet de l’exhibició del cos del home-mono sense samarreta, ja que “podia provocar una excitació en el públic femení i una desviació de les preferències sexuals del sexe masculí”.

Però el fet més important es va donar amb la pel·lícula *Mogambo* de John Ford (EUA, 1953), on es va manipular el doblatge per evitar escenes d’adulteri, convertint al matrimoni en una parella de germans. Tot i així, les escenes no concordaven amb el diàleg convertint un adulteri en un incest (relació amorosa entre dos germans).

Amb la mentalitat masclista que assegurava que el cos de la dona es va crear per excitar i provocar pensaments “pecaminosos” en els homes, es va eliminar l’escena de *Psicosis* de Alfred Hitchcock (EUA, 1960), on la protagonista és apunyada en la dutxa ja que es veia la seva silueta en les cortines, perquè podia provocar fantasies eròtiques.

Al 1962, Manuel Fraga Iribarne, polític i diplomàtic espanyol, ministre d’Informació i Turisme, fou un dels més tolerants en el període de dictadura franquista. Va permetre una certa tolerància amb la censura que coincideix amb la primera exhibició d’un biquini (*Bahía de Palma* 1962 - Espanya, melodrama de Juan Bosch). A partir d’aquest moment, es va notar un cert avanç en la permissivitat en aquest període. Un altre exemple és amb l’obra mestra del director Berlanga amb la pel·lícula *El verdugo* (1963 - Espanya), tot i que va patir nombroses crítiques i unes quantes manipulacions del sector més conservador del règim.

En els anys 60, va sorgir una nova generació de cineastes de l’escola Oficial de Cinematografia, que van rebre una important ajuda econòmica per part del règim creant així l’aparició del “Nou cinema espanyol”. Aquestes produccions desafiaven la censura, però com a resultat, aportaven un èxit en els festivals internacionals i van proporcionar un gran prestigi nacional i gran popularitat al estrenar-se a l’estranger. Aquest va ser el motiu pel qual es va relaxar la censura. Dos grans representants d’aquesta nova etapa van ser el Productor Elías Querejeta i el Director Carlos Saura amb la pel·lícula *El Jardín de las Delicias* (1970).

Directors com Buñuel van poder tornar a Espanya, gràcies a la nova tolerància, i tornar a filmar pel·lícules. Buñuel, per exemple va poder dirigir *Tristana* (1970).

Fraga Iribarne fou expulsat del seu càrrec el 1969. El seu lloc el va ocupar Alfredo Sánchez Bella i amb ell, va tornar la censura que havia regnat en els temps tant opressors.

Tots aquells amants del cinema, havien de creuar la frontera i dirigir-se a Perpinyà, per poder veure les pel·lícules prohibides, com en el cas de la famosa pel·lícula *El último tango en París*, dirigida per Bernardo Bertolucci (1972 – Itàlia). Va arribar als cines francesos amb subtítols en espanyol, per respecte al públic d'aquest sector.

Després de la mort de Franco el 1975, es va iniciar el famós període del “destape”. La censura va començar a ser més tolerant, però no fou fins el 1977 que la censura es considerés com a finalitzada.

La marca que va promoure aquest gènere fou protagonitzat per l'actriu María José, amb la pel·lícula *La Trastienda* de Jordi Grau (1976), amb la primera exhibició d'un cos nu en públic. A partir d'aquest moment, la demanda d'exhibicions de cossos femenins despullats en la gran pantalla, va arribar a la seva màxima popularitat.

En aquest mateix any (1976), van permetre la pel·lícula de *El gran dictador* de Chaplin (EUA, 1940), *La ciutat cremada* d'Antoni Ribas (1976), dos films francesos com *La professional y la debutante* (1970) i *No tocar a la mujer blanca* de Marco Ferreri (1974), entre altres que van ser prohibides quan el General Francisco Franco governava en vida.

Imatge 2. Dos rombes que simbolitzen que la pel·lícula no es apta per a menors de 18 anys. El sistema va ser imposat pel comitè de censura de la TVE

El 1979 es va donar per abolida la censura. En aquest mateix any es va estrenar *El crimen de Cuenca* (1979), dirigida per la directora Pilar Miró. Aquesta pel·lícula va irritar la guàrdia Civil per la imatge tant odiosa que representaven en el film, com a conseqüència, es va obrir un consell de guerra contra la directora, i es va pressionar al govern perquè robessin la pel·lícula. Gràcies a un canvi de reglament, Pilar Miró va rebre un judici just i va quedar lliure de tota culpa en un tribunal civil. Així doncs va ser com va finalitzar una etapa de més de quaranta anys de censura i repressió.

Finalitzada aquesta etapa es fa palesa l'evidència de moltes persones perjudicades per la censura com són els cinèfils que s'oposaven a aquestes prohibicions, productores que es van arruïnar per intentar subornar sense èxit als encarregats de

catalogar i analitzar les pel·lícules, cineastes obligats a guardar silenci per evitar ser empresonats.

VI. Classificació de pel·lícules

Els censors van crear un registre de petons prohibits:

- Petoneig
- Petons amb mossegada
- Petons giratoris
- Petons amb llengua

I de posicions en las que la parella es trobava, especialment estaven prohibides les posicions horitzontals.

A partir dels anys 50, el públic ja estava documentat del contingut de la pel·lícula abans de veure-la. En les esglésies figurava un llistat dels films que es projectarien el dia després. Aquests estaven classificats en quatre apartats il·lustrats amb els colors corresponents segons l'efecte moral que provocava al públic.

La censura estatal no dotava d'un codi específic, així que els censors analitzaven les pel·lícules nacionals i estrangeres catalogant-les per edats. En canvi, l'església catòlica si que en tenia, i revisava els títols segons els seus estrictes criteris.

L'Estat s'encarregava de censurar els factors de la moral pública i els relacionats amb la política. Per exemple, el vestuari havia de complir els requisits demanats, sobretot la llargada de la faldilla, l'escot i les mànigues. Trobem la següent classificació:

- 1 – Apta per a nens
- 2 – Apta per a joves
- 3 – Apta per a majors (més de 21 anys)
- 3R – Per a majors amb inconveniència
- 4 – Perillosa. Visualització no aconsellable

L'Església advertia als creients de les conseqüències al veure determinades pel·lícules per a la "salvació divina". Es classificava per colors: (veure taula 1)

- Blanc – Apta per a nens
- Blau – Apta per a joves
- Rosa – Apta per a majors
- Granat – Per a majors amb inconveniència (el vermell era considerat un color tabú) També es classificava com a "pecat mortal"
- Negre – Perillosa (el negre representava l'infern)

El control era molt exigent als cines. El porter exigia el carnet d'identitat als menors o als qui aparentaven tenir una aparença de menor.

El cinema va haver de travessar una sèrie de murs impenetrables per arribar al cinema que coneixem avui dia. Molts seguidors d'aquest gènere van quedar afectats per no poder transmetre o reproduir la seva opinió en vers aquest règim dictatorial que va eclipsar a molts cineastes amb grans produccions entre mans. Actualment en el món, no ens hem alliberat completament d'aquesta restricció. En moltes regions, la llibertat d'expressió continua sent molt limitada, i encara els hi queda un llarg camí per poder retransmetre pel·lícules com les nostres. Però en un futur, qui sap si aquesta mentalitat canviarà.

A la televisió, el 1963, el comitè de censura de TVE va crear un codi de regulació de continguts. Aquests consistien en uns rombes que indicaven si la pel·lícula era apta per a menors o no; Una pel·lícula sense rombe significava que la pel·lícula

podia ser vista per a menors sense cap problema, un rombe significava que el film era per a majors de 14, i dos per a majors de 18. El 1984, aquests codis de regulació van ser eliminats.

2.1.1. Anàlisi de pel·lícules censurades a Espanya

Després de visualitzar les pel·lícules de la llista mencionada anteriorment, he seleccionat tres que considero molt representatives en la història del cinema espanyol:

1. *La trastienda* (1976)

Aquesta fou la primera pel·lícula on es va permetre l'exhibició del cos d'una dona nua a Espanya. Dirigida per Jorge Grau el 1975 i protagonitzada per María José Cantudo, com a la infermera Juana, i per Frederick Stafford, com al doctor Navarro.

En aquesta pel·lícula es narra una historia d'adulteri entre el doctor Navarro i la infermera Juana. L'escena que va marcar un abans i un després, és la que apareix l'actriu desvestida observant-se al mirall del lavabo. No només aquesta escena va impactar al públic, sinó també altres amb interpretacions eròtiques i sexuals a las que no estaven acostumats.

Imatges 3 i 4. Caràtula (esq.) de la pel·lícula *La trastienda* (1976) i fotograma d'una escena on es permet per primer cop l'exhibició d'un cos femení despullat en el cinema espanyol (dta.).

Penso que per contrarestar aquestes escenes i per fer-les més passables, el director va decidir fer moltes referències a la religió i al cristianisme; el metge és membre de l'Opus Dei i sempre va a missa i resa cada dia abans d'anar a dormir. La crònica transcorre en les festes de *Los Sanfermines*, probablement també sigui una estratègia per agradar als censors Espanyols i aconseguir la seva acceptació.

2. *El crimen de Cuenca* (1979)

Dirigida per Pilar Miró el 1979 i protagonitzada per Daniel Dicenta, com a Gregorio Valero i José Manuel Cervino, com a León Sánchez. Narra un fet històric que va ocórrer fa més de 65 anys. Com he explicat anteriorment, Pilar Miró era una dona molt revolucionària i fou ministre de cultura a Espanya. Va ser acusada per la imatge que exhibia de la Guardia Civil en el seu film.

Acusen a dos homes; Gregorio i León, com a assassins de José María, qui havia desaparegut. El primer jutge era un home liberal i professional en la seva feina, assegurava que si no hi havien proves del delictes, no es podien culpar als presumptes acusats. El jutge va morir per causes naturals i el va substituir un segon més conservador que, juntament amb el sacerdot del poble i el general de la Guardia Civil,

es van ocupar del cas i els van empresonar sense cap argument que els culpes com a autors del delictes. Els van obligar a confessar l'assassinat mitjançant tortures i mètodes poc ètics.

Imatge 5. Escena on torturen a León per obligar-lo a confessar un assassinat que no havia comès

En la pel·lícula he pogut observar el gran respecte que es tenia a la religió i la ignorància dels pobles petits, com en aquest cas La Osa, Cuenca, ambientat entre 1910-1924, ja que aquesta era la cultura del moment. La Guardia Civil tortura i mutila als presos d'una forma molt sàdica. Aquest va ser un dels motius pels quals van acusar a la directora, però el tribunal la va deixar absoluta de tota culpa. Penso que les imatges que apareixen en el film van suposar un gran impacte per al públic del segle XX ja que les considero força violentes fins i tot per al nostre segle.

***El verdugo* (1963)**

La pel·lícula va ser dirigida per Luis García Berlanga i Rafael Azcona el 1963, amb la intenció d'explicar en forma de crítica i mofa, la pena de mort que s'exercia en el franquisme, i la mentalitat miserable i infantil dels directors d'aquesta condemna.

Imatges 6 i 7. Esquerra: Escena de *El verdugo* (1963) dirigida per Luis García Berlanga.
Dreta: Escena final de *El verdugo* amb José Luís al pati de la presó

José Luis, empleat d'una funerària, es muda a Alemanya per convertir-se en un bon americà. Té una relació amorosa amb Carmen, filla d'Amadeu, el botxí de Madrid, qui els sorprèn en la intimitat. Com a conseqüència, l'obliga a casar-se amb la seva filla. La parella pateix problemes econòmics, com a solució, Amadeu proposa que el reemplaci ja que està a punt de jubilar-se. José Luis acaba acceptant la feina convençut de que se'n lliuraria d'haver de preparar una execució.

A la pel·lícula he pogut observar la falta de moralitat que es tenia en l'època franquista, ja que estaven sotmesos a un règim i dictadura opressiva, on no es qüestionava la validesa d'una vida o si els càrrecs havien estat jutjats justament.

2.1.3. Comparació amb França

La censura va actuar amb una constant regularitat. La prevenció de les costums i sexualitat, va uniformar el comportament i mètode d'actuar de quasi tots els països. Mentre que les ideologies polítiques i socials van determinar les diferents actuacions de cada país.

A Espanya no es va gestionar correctament els òrgans censurs, ja que van ser denunciats per la falta de criteris i preparació laboral. Directors com René Clair i Jacques Feyder van reivindicar la seva desaprovació a aquesta polèmica. El primer va reclamar que utilitzessin una censura “*menys estúpida que l'actual*”⁵ per evitar la desaparició del setè art. El segon va reclamar una censura més àmplia, “*que la censura tingui el valor de determinar el que està permès i el que no ho està*”.⁴

Es considera que els germans Lumière van ser els creadors del setè art. Són de nacionalitat francesa i van crear el cinematògraf al voltant de l'any 1895. Però no fou fins el 1902 que es va filmar la primera pel·lícula de ciència ficció anomenada *Un Viatge a la Lluna (Le Voyage dans la Lune)* de Georges Méliés.

La llei va restringir l'exhibició i, juntament amb la creació del vídeo, aquest sector va quedar quasi extingit.

Els anys 80 van marcar una nova etapa en el cinema francès. Predominava el moviment del Cinema d'Estil, per competir amb el cinema nord-americà amb films on destacava l'acció i l'espectacle per sobre el contingut i la narració. Un exemple són les pel·lícules de Jean-Jacques Beineix: *Diva* (1981) i *Betty Blue* (1986).

A finals dels anys 90 els cineastes van adoptar noves formes diferents, cadascun aportant la seva marca particular; uns decideixen fer un cinema més artístic i independent com el director Jeunet, uns altres com Leo Carax decideix elaborar un cinema més autista i uns altres com Robert Guediguian es decanten per un de més social.

A França, les comunitats censors estaven molt ben organitzades; el 17 de novembre de 1931 es va constituir un Comitè de Control i Classificació de pel·lícules, el qual es vinculava amb el Consell Nacional del Cinema. Els membres d'aquest comitè eren professionals preparats i educats per exercir correctament la seva feina.

Una pel·lícula que el cinema francès sí va censurar per pressió de l'exèrcit, fou la de *Senders de gloria* d'Stanley Kubrick (EUA, 1957), ja que apareixien uns innocents que afusellaven per donar exemple, ja que havien de cobrar el pa que algú havia robat. El motiu era perquè l'exèrcit francès havia actuat tal i com es mostrava al film. Espanya va actuar sota la mentalitat que “*si a França està prohibida, aquí també*”.

Tot i que era una pel·lícula que complia les exigències censors espanyoles.

Les dones podien aparèixer despullades en la pantalla, sempre i quan només es mostrés el pit i el cul. A partir dels anys 50 ja es va permetre el cos sencer d'una dona nua, si la part sexual no es mostrés en primer pla. En canvi, a Espanya era impensable.

L'associació principal encarregada de finançar les pel·lícules es la ICAA (*Instituto de Cine y Artes Audiovisuales*). Aquesta disposa d'un pressupost de 90 milions d'euros, escàs si ho comparem amb el pressupost de França (780 milions).

A França, l'associació principal es la CNC (*Centre de la Cinematographie Française*) que consta amb un pressupost de 780 milions d'euros.

⁴ MORALES OLEA, Daniel (2015). Cultura Colectiva. *La película que ha traumado a todo el que la ha visto*. [En línia] Audiovisuales, 2015. [Citado el: 18 de Agost de 2018.] <https://culturacolectiva.com/adulto/a-serbian-film-pelicula-resena>.

Així doncs, en les primeres dècades del segle XX, el cinema francès va esdevenir el més important en tota Europa i potser de tot el món, competint amb Estats Units per les seves produccions de baix cost i per la bona base d'estudis, ja que contaven amb Gaumont; un cineasta que dotava dels millors coneixements en aquell moment.

Per influència de la Segona Guerra Mundial, el cinema americà va començar a guanyar territori en el cinema ja que França es trobava immersa sota una depressió econòmica en tota Europa. Les autoritats franceses van establir una norma on de cada set pel·lícules americanes, una fos francesa.

En aquest període de guerra, la indústria fílmica francesa estava en procés de recuperació, però la llibertat d'expressió es va complicar més amb la invasió nazi. Després d'aquesta etapa de conflictes, es va exhibir la pel·lícula *Los Hijos del Paraiso* de Marcel Carné (1945 - França), considerada pels crítics com la millor producció del cinema francès.

El 1951, els anys 50, es va fundar la revista *Cahiers du cinema* per André Bazin. Els crítics que van omplir els seus articles, més tard es van convertir en guionistes i cineastes guiats pel model de Jean Pierre Melville, un director que va suposar el mestre per a aquests amants del cinema. També es van entusiasmar molt amb el cinema nord-americà de Hawks, Ford, Hitchcock, Fuller i el cinema realista i visual dels clàssics francesos Renoir, Bresson i Tati. Així doncs va ser com es va formar el moviment de la *Nouvelle Vague*, acompanyada d'una rigorosa marca de crítica i política en totes les produccions i finalitzarà al maig del 68 quan un dels representats d'aquest moviment, Godard, abandona el cinema per dedicar-se a la revolució francesa. Els altres membres d'aquest moviment prenen camins diferents en les seves produccions cinematogràfiques.

A finals dels anys 70 va arribar el cine eròtic i pornogràfic a les pantalles. Va marcar una revolució, coneguda arreu del món com "*el cataclisme eròtic d'Emanuelle de Just Jaeckin*"⁷. En aquell moment, la legislació francesa era molt flexible i la permissivitat d'exhibir aquest gènere en el cinema va contribuir l'augment de la venda d'entrades. Les visites dels espanyols a Perpinyà i Biarritz va augmentar degut a la popularitat d'aquestes pel·lícules prohibides per la dictadura franquista. Desafortunadament, a principis dels 80

Perpinyà

Com ja he mencionat anteriorment, el públic més aficionat al cinema creuava la frontera per poder veure les pel·lícules prohibides a Espanya. França dotava d'una mentalitat més liberal i progressista, per tant, la visualització de films que en altres països no es permetien exhibir, a França es tolerava la seva emissió.

Un article del diari *Panorama* el març 29 de 1973, publica que més de la meitat dels espectadors dels cines a Perpinyà, França, són espanyols que es presenten a les 8 del matí per esperar fins a les 9 a que els cines francesos obrin les seves portes. Venen a gaudir de les pel·lícules que es prohibeixen a Espanya, una d'elles és la famosa pel·lícula *El último tango en París* de Bernardo Bertolucci (Itàlia, 1972). Un film censurat a Espanya per les escenes de petons i adulteri.

França va aprofitar aquest esdeveniment per formar un negoci i juntament amb agències de viatges, anuncien els programes en els diaris de Barcelona amb el títol de "Festivals Internacionals de Films d'Art i Assaig", on s'ofereixen exclusivament les pel·lícules que es prohibeixen a Espanya. (veure annex 3)

Tant a França com a Espanya com a qualsevol país on s'exercia una legislació censora per a la reproducció de les pel·lícules, hi constava d'un component censor de caràcter polític, manipulat des de el govern o des de organitzacions que dotaven de gran poder. La població no influenciava a l'hora d'elaborar o aprovar normes d'acord amb les prohibicions o acceptacions de les normatives sobre la censura. Espanya no dotava d'una bona estructura jurídica en comparació als altres països.

Imatge 8. En aquesta escena, el protagonista veu una dona barbuda com a atractiva

El 1973 a Espanya, Vicente Escrivá va dirigir *Lo verde empieza en los Pirineos*, on es fa referència a aquest fet. La pel·lícula va travessar el filtre censor gràcies a les enginyoses ironies i frases en doble sentit del director; l'argument gira al voltant de la vida d'un home solter que pateix d'un greu problema: totes les dones atractives les veu amb barba. Per posar-hi remei, el seu millor amic el porta a veure les pel·lícules prohibides que es troben creuant la frontera amb França (a Perpinyà). En aquests films es visualitzen escenes de dones amb poca roba o donant-se petons amb els seus respectius amants. Però en cap moment les imatges mostren actes obscens ni violents que s'hagin de censurar.

Actualment, el cinema francès continua tenint avantatge sobre l'espanyol. El públic s'ha tornat més exigent i les noves tecnologies estan dificultant que el cinema esdevingui una activitat cultural popular com ho va ser en el seu inici.

3. CONCLUSIONS

En relació a la hipòtesi plantejada, es pot afirmar que la societat espanyola del règim franquista estava molt limitada segons la informació i imatges que els governants volguessin fer pública, per interès de dominar a una població involucionada i manipulable, evitant que la societat dotés de pensaments diferents al del règim. Per tant, es pot justificar que escenes de pel·lícules on apareguessin mostres d'afecte i amor, escenes bèl·liques i violentes o escenes provocatives fossin prohibides o censurades.

En vers a la hipòtesi sobre la condescendència del cinema francès, he pogut verificar que al posseir una ideologia més liberal, la censura no arribés a nivells tan extrems com els que va presentar Espanya. Tot i així, moltes pel·lícules van ser censurades però no amb la finalitat de privar a la població de la llibertat d'expressió, sinó amb la finalitat de protegir la sensibilitat dels ciutadans.

La hipòtesi relacionada amb la tolerància actual, es pot confirmar que gràcies a tota la informació i les notícies globals de las que ara gaudim, hagi permès el progrés d'acceptar els diferents criteris personals. També ha ajudat el fet de disposar de tecnologies connectades amb les xarxes socials on es difonen imatges i escenes que no han hagut de passar per cap filtre censor, ja que les publicacions d'aquests són per decisió pròpia.

En el transcurs d'aquest treball he descobert molts secrets que guarda el cinema, els molts obstacles que ha hagut de superar i dels que malauradament, encara no se'n lliuren.

He pogut parlar amb professionals, compartir opinions en relació a la censura del cinema i tipus de gèneres cinematogràfics, entre altres aspectes. També he tingut l'oportunitat de entrevistar a persones que van viure en aquesta època, cosa que ha enriquit el contingut exposat en aquest treball.

Tot i que la censura ha estat molt controlada, l'habilitat d'alguns directors en ocultar el pensament en contra de les normes exigides, com per exemple amb la pel·lícula *Diferente* de Luis María Delgado (1961 - Espanya). El protagonista en lloc de dir que era homosexual afirmava que li encantava el teatre, i anava caminant lliurement pel carrer saludant i enviant mirades provocatives als homes amb qui es creuava. També vestia amb roba molt ajustada i translúcida.

O com la pel·lícula *Bienvenido Mr. Marshall* de Luis García Berlanga (1953). És una crítica satírica dels pobles castellans. Un poble humil i campestre, rep la notícia d'una futura visita dels delegats del govern dels Estats Units, com a projecte de la Recuperació d'Europa. Però aquesta informació està mal interpretada, ja que només passaran de llarg pel poble. Els habitants convençuts de que serà un gran esdeveniment, fan un rentat de cara al poble donant un aspecte més colorit i alegre. Un cop arriba el dia i els vehicles no s'aturen, es deceben i tornen a les seves rutines habituals.

També he pogut profunditzar en les ideologies d'alguns directors que anaven en contra del règim per a la llibertat d'expressió, i com a conseqüència, van patir les represàlies injustificades. Gràcies a aquest projecte, m'he decantat per exercir una futura carrera relacionada amb el cinema, ja que la satisfacció d'investigar i documentar-me sobre aquest, no m'ha suposat una feina fatigosa.

Amb aquest projecte he après a dominar les eines necessàries per a les presentacions i treballs d'aquesta magnitud. He après a utilitzar un editor de vídeo per realitzar el muntatge i la manipulació de sons i vídeos en la presentació en PowerPoint.

4. BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA

Llibres

Martinez Breton i Juan, Antonio. 2000. *Libertad de expresión cinematográfica durante la II República Española (1931-1936)*. Madrid : Fragua, 2000.

Gasca, Luis. 1974. Los secretos del cine. [aut. libro] Equipo Pala. *Enciclopedia juvenil pala*. San Sebastián : Pala, S.A., 1974, Vol. 2.

Revistes i articles

- Film ideal*. Martialay Martín-Sánchez, Félix. 15 d'octubre de 1966, 197, Madrid - Barcelona : Ediciones Film Ideal, S.L., 15 d'octubre de 1966, Vol. 20.
- Relaciones y emociones*. Gurpegui y Vidal, Javier. 2001. 1, Aragón: Cine y Salud, 2001, Vol. 3.
- Webs*
- ABC, Diario. 2012. ABC. *Hedy Lamarr protagonizó el primer desnudo del cine en «Éxtasis»*. [En línea] Audiovisuals, 18 de Octubre de 2012. [Citado el: 14 de Octubre de 2018.] <https://www.abc.es/fotos-cine/20121018/hedy-lamarr-protagonizo-primer-1503516610519.html>.
- Aloy i Olivé, Arnau. 2007. Memoria.cat. *El primer franquismo en Manresa en un clic (1939-1959)*. [En línea] Audiovisuals, Octubre de 2007. [Citado el: 17 de Juny de 2018.] <http://www.memoria.cat/franquisme/es/content/la-miseria-de-la-posguerra>.
- AYÉN, XAVI. 2018. Las vergüenzas del cine censurado. *La Vanguardia*. [En línea] 21 de Agost de 2018. [Citado el: 15 de Juny de 2018.] <https://www.lavanguardia.com/cultura/20160821/404085859190/las-verguenzas-del-cine.html>.
- Batxillerat, Continguts 2n. 2014. Gineblo.cat. *Pre-Cinema. Cultura Audiovisual*. [En línea] Audiovisuals, 10 de Setembre de 2014. [Citado el: 13 de Juliol de 2018.] <https://sites.google.com/a/ginebro.cat/cultura-audiovisual/home>.
- CurioSfera. CurioSfera. *Historia del cine*. [En línea] [Citado el: 2018 de Juliol de 3.] <https://www.curiosfera.com/historia-del-cine/>.
- Eurochannel. 2013. Euro Channel. *Cine Francés*. [En línea] Audiovisuals, 2013. [Citado el: 23 de Juliol de 2018.] <http://www.eurochannel.com/es/About.html>.
- Información, La. 2016. La Información. *Estos son los países que todavía están gobernados por dictadores*. [En línea] Audiovisuals, 26 de Noviembre de 2016. [Citado el: 9 de Agost de 2018.] https://www.lainformacion.com/mundo/paises-todavia-gobernados-dictadores_0_975502816.
- Irene. 2010. El Rincón del Cine. *Código Hays*. [En línea] Audiovisuals, 2 de Maig de 2010. [Citado el: 11 de Juliol de 2018.] <https://rincondelcine.wordpress.com/2010/05/02/el-codigo-hays-la-censura-en-hollywood/>.
- Meseguer, Astrid. 2016. La Vanguardia. *Indignación en Hollywood por la escena de violación de 'El último tango en París'*. [En línea] Audiovisuals, 5 de Desembre de 2016. [Citado el: 11 de Noviembre de 2018.] <https://www.lavanguardia.com/cultura/20161205/412402726110/indignacion-hollywood-escena-violacion-el-ultimo-tango-en-paris.html>.
- Morales Olea, Daniel. 2015. Cultura Colectiva. *La película que ha traumatado a todo el que la ha visto*. [En línea] Audiovisuals, 2015. [Citado el: 18 de Agost de 2018.] <https://culturacolectiva.com/adulto/a-serbian-film-pelicula-resena>.
- Oulad Kaid, Abderrahim. 2012. Slideshare. *Historia del cine*. [En línea] Audiovisual, 6 de Juny de 2012. [Citado el: 2 de Juny de 2018.] <https://es.slideshare.net/abderrahimo/historia-del-cine-13220697>.
- Salvicandell. 2017. CulturaAudiovisual. *Cinema d'autor*. [En línea] Audiovisuals, 3 de Octubre de 2017. [Citado el: 13 de Juliol de 2018.] <http://culturaaudiovisual.salvicandell.cat/index.php/t3b/506-cinema-d-autor>.
- San Martín, Patricia Torres. La memoria del cine como extensión de la memoria cultural. *Revista Culturales*, 2006, 2.4: 50-79
- Sarri, Guetxo. 2012. Memorias de Getxo. *La Censura Franquista*. [En línea] Audiovisuals, 26 de Juliol de 2012. [Citado el: 17 de Juliol de 2018.] <http://getxosarri.blogspot.com/2012/07/la-censura-en-el-franquismo.html>.
- Urbano, Juan Manuel Sabalet. II República y Guerra Civil Española. *La Dictadura de Franco*. [En línea] Història. [Citado el: 17 de Juny de 2018.] <http://guerracivil.sabanet.es/pagina4.htm>.

- viajero, El guióscopo. 2018. Guía Blog-Francia. *Cine*. [En línea] Audiovisuals, 2018. [Citado el: 23 de Juliol de 2018.] <https://blog-francia.com/todo-francia/descubre-francia/arte-y-cultura-francesa/cine>.
- Vich Vidal, Gabriel. 2014. Blogspot. *Història del cinema*. [En línea] Audiovisuals, 8 de Abril de 2014. [Citado el: 13 de Juliol de 2018.] <http://cinemaiesporreres.blogspot.com/>.
- Vida, Historia y. 2017. Historia y Vida. *LAS TIJERAS DE FRANCO*. [En línea] Audiovisuals, 16 de Novembre de 2017. [Citado el: 6 de Març de 2018.] http://www.lavanguardia.com/historiayvida/la-censura-en-el-cine-durante-el-franquismo_12124_102.html.
- Wikipedia. 2018. Wikipedia. *Dictadura de Francisco Franco*. [En línea] Audiovisuales, 13 de Diciembre de 2018. [Citado el: 11 de Noviembre de 2018.] https://es.wikipedia.org/wiki/Dictadura_de_Francisco_Franco.
- . 2018. Wikipedia. *Censura cinematográfica*. [En línea] Audiovisual, 20 de Desembre de 2018. [Citado el: 9 de Agost de 2018.] https://es.wikipedia.org/wiki/Censura_cinematogr%C3%A1fica.
- . 2018. Wikipedia. *Código de regulación de contenidos por rombos*. [En línea] Audiovisuals, 4 de Novembre de 2018. [Citado el: 12 de Setembre de 2018.] https://es.wikipedia.org/wiki/C%C3%B3digo_de_regulaci%C3%B3n_de_contenidos_por_rombos.
- . 2015. Wikipèdia. *Zoopraxiscopi*. [En línea] Audiovisuals, 11 de Agost de 2015. [Citado el: 9 de Juliol de 2018.] <https://ca.wikipedia.org/w/index.php?title=Zoopraxiscopi&oldid=15560366>.
- Yáñez, Manuel. 2018. Cinema23. *Historia del cine español*. [En línea] Audiovisuals, 2018. [Citado el: 13 de Juliol de 2018.] <https://cinema23.com/trayecto23/historia-del-cine-espanol/>.

Videos

YOUTUBE. LA 2. IMÁGENES PROHIBIDAS 08. LA CENSURA DEL GENERAL FRANCO [[HTTPS://WWW.YOUTUBE.COM/WATCH?V=CNPZYK0KVEY&T=254S](https://www.youtube.com/watch?v=CNPZYK0KVEY&T=254S)].

Annex 4. ENTREVISTA CESC GAY. LA CENSURA DEL CINE DES D'UN PUNT DE VISTA PROFESSIONAL⁵

Quin punt de vista té Cesc Gay sobre el cine actual i el que es censurava en època franquista? Què faria ell en una situació de repressió?

Quins estudis ha realitzat? A on?

Al EMVA (escola municipal de Audiovisuals) i diferents cursos i seminaris de escriptura de guió.

Què opines del cine actual?

Com sempre hi ha de tot. Films molt interessants, d'altres d'entretinguts i d'altres de molt avorrits. Ara, a més, les series de TV i les plataformes per Cable estan canviant una mica el panorama del sector.

---

⁵ Per Maria Francesc Pacheco. El 18 d'agost vaig contactar per primera vegada amb el Cesc Gay, director de cinema, que m'ha permès entrevistar-lo per parlar sobre la repressió que va patir aquest gènere. Vaig poder accedir-hi al seu contacte per mitjà de la meua tutora de treball de recerca. Gràcies a ella, he tingut l'oportunitat de parlar amb un personatge important del cine espanyol. M'he vist obligada a entrevistar-lo per *gmail*, ja que es troba immers en un projecte fins Nadal, i en aquest període mes impossible accedir-hi a ell en persona. Tot i així he aconseguit la oportunitat de fotografiar-me en una data pròxima a l'entrega del meu projecte, per donar variabilitat de que les respostes son seves.

Què coneixes sobre la repressió del cine en el règim franquista?

Doncs que eren un temps en que la repressió, la falta de llibertat i el control per part de l'estat i el regim es feien de forma sistemàtica i en tots els àmbits.
En la cultura sobretot.

Imatge 9. Cesc Gay i Maria Francesc Pacheco (18 de juliol 2018)

Quines tres pel·lícules creus que van suposar un icona per a aquesta època?

No et sabria dir. *El Gran Dictador* de Chaplin va ser censurada, igual que *El Último tango en París*, que la generació dels meus pares anava a veure a Perpignan, *El Verdugo* de Luis Berlanga, les pel·lis de Luis Buñuel que fins i tot guanyant al Festival de Cannes veia com la censura volia prohibir...

Per què creus que les escenes de sexe i d'amor eren considerades tema tabú si el principal objectiu d'aquesta dictadura era crear un règim conservador i tradicional?

Precisament per això. Allò conservador i tradicional no es porta bé amb el sexe i la i els amors prohibits, les infidelitats i les passions que alimenten la majoria d'arguments i pel·lícules.

Si es situés en aquell període, seria un cineasta rebel i elaboraria pel·lícules de producció progressista i en contra de la dictadura, o es sotmetria a les normes exigides?

En general l'esperit que alimenta els artistes i els creadors acostuma a ser rebel, transgressor i provocador però qui sap..

Com elaboraria les seves pel·lícules perquè poguessin travessar el filtre de la censura?

No m'hi he trobat mai. Suposo que jugant amb el doble sentit, la subtileza, la insinuació i la intel·ligència.

Creu que encara hi ha llocs on es prohibeix la llibertat d'expressió en alguns països del món? Què opina? Creu que en un futur la seva mentalitat canviarà?

Desgraciadament, com tots sabem, tan sols cal obrir un diari i llegir les notícies, la llibertat d'expressió està controlada i manipulada en molts llocs del món. Sense anar gaire lluny

cineastes iranians i russos han estat en els últims mesos empresonats o se'ls hi ha prohibit sortir del seu país per participar en importants esdeveniments cinematogràfics.

Annex 5. ENTREVISTA JOSEP MARIA MIRÓ: EL SENTIMENT D'UN CINEASTA⁶

Josep Maria Miró és un apassionat del cine, va voler compartir aquest sentiment amb tots els garriguencs i garriguenques de Barcelona i, més tard, es va anar coneixent per tota Catalunya.

L'Alhambra és l'únic cine de La Garriga. Quan entres, t'impregna un aroma d'autenticitat, ja que tant les instal·lacions com l'olor, et transporten al cine que es gaudia en el seu esplendor. Va ser renovat el 1977 i disposa de projectors moderns.

Però, què ens explica el seu propietari? Quin va ser el propulsor que l'animà a introduir-se en aquest món?

A quina època i a on va néixer, recorda el regim franquista?
Vaig néixer amb el règim franquista al 1945, a la Garriga.

Recordo que tot era autoritari, no et podies passar de la ratlla. Si et portaves bé, no passava res.

Va realitzar algun d'estudi? Si la resposta es sí, quins van ser?
El Batxillerat, també a la Garriga. Però m'hi vaig examinar a l'Institut Jaume Balmes de Barcelona.

Quan jo era jove, el Batxillerat era tot el mateix, no hi havia modalitats per escollir.

Quants anys porta dirigint aquest cine de la Garriga? El va fundar vostè?
Porto dirigint l'Alhambra 40 anys seguits, tota la una vida. Ja portava més de 60 anys funcionant, però me'l van traspasar.

Imatge 10. Amb Josep Maria Miró (16 de setembre de 2018)

Es propietari d'algun altre cine, a on?

No. Amb aquest ja en tinc de sobres.

L'Alhambra el van restaurar quan el vaig agafar, cap l'any setanta i poc. Sempre estem modificant coses, clar. Ara hem instal·lat el digital. I funciona molt bé, ja hi pots comptar.

Des de quan va començar a interessar-se pel cinema?
Des de crio, quan era menor. La pel·lícula que m'animà a interessar-me pel cine va ser *My fair lady*, del 64, amb l'actriu Audrey Hepburn.

---

⁶ Per Maria Francesc Pacheco: El 16 de setembre em vaig entrevistar amb qui va portar més de 60 anys dirigint el cine Alhambra de La Garriga. Fou una entrevista molt interessant.

Al ser propietari d'un cine en un poble tant petit, es va arriscar a exhibir les pel·lícules prohibides pels censors, o es va limitar a seguir el reglament?
No, això mai. Tot estava controlat per la Guardia Civil. A més, la comissaria estava davant nostre, però la van enderrocar per fer obres.

Hi havia moltes classificacions: 18 anys i, com es deia... “gravemente peligrosa”? Es posaven les classificacions a la entrada de l'Església, segons podia afectar al coneixement i per vici i per tot... Estaven censurades a base de bé.

Quina opinió tenia dels talls i manipulacions que es feien a les pel·lícules?
Home, que no era normal. Era com retallar l'obra del director. No era lògic ni estava bé.

Manipulaven tot, fins el doblatge. Mira *Mogambo*; d'un adulteri van passar a un incest.

Les pel·lícules ja ens arribaven tallades; les enganxaven en celo i nosaltres només les reproduïem. Mira, aquí pots veure el tall:

Abans els petons eren prohibits. Abans no volien que ens féssim petons. Després es va anar obrint tot, mes o menys quan em va arribar el cine, després de la mort de Franco, Va començar a haver-hi més llibertat cap el 77.

Va travessar la frontera amb França per veure les pel·lícules prohibides a Espanya que eren permeses als cinemes de Perpinyà?
Vaig anar una vegada a veure *l'ultimo tango en París*. No era ni eròtica, era una obre mestra.

Ha conegut entitats importants del cine?
Directors, actors... tot. José Luis Lopez Vázquez; el nen de *Cinema Paradiso*. Isabel Coixet, Josep Maria Espinàs, Cesc Gay que la seva germana viu aquí, l'Alex Molina; la seva mare també viu aquí, el Corbatxo...

Ha format part d'algun grup o club de cinema? Si es així, parlàveu de temes com la censura lligada amb la política i l'Església i amb el cine?

El **Cineclub** d'aquí la Garriga. 25 anys porta obert, parlem de cine actual, col·loquis... Som uns enamorats del cinema.

6.1.3. ENTREVISTA ANTONI PACHECO (Annex 6)

ELS RECORDS DELS QUI HAN VISCUT UN CINEMA MANIPULAT. PER MARIA FRANCESC PACHECO IMATGE: MARIA F. PACHECO JULIOL 21 DE 2018

L'estiu del 21 de juliol del 2018 vaig entrevistar al meu avi Antoni Pacheco, qui va viure en un període de repressió i dictadura franquista. Vaig realitzar un seguit de preguntes relacionades amb les activitats d'oci i cultura (el cinema) en aquesta etapa.

Vivia al carrer Aribau a Barcelona i va realitzar els seus estudis a l'escola per a nois, Sant Josep Oriol, al carrer Villarroel, en l'etapa d'estudis. Finalment, a l'escola Industrial, va cursar peritatge industrial sense acabar-los.

Als tres anys, el seu pare va marxar a la Guerra Civil Espanyola i tornà quan el meu avi va complir els nou anys. La família s'interessava per la cultura cinematogràfica. Als 12 anys ja va començar a freqüentar més les visites al cine, amb les seves cosines i pares.

Però, quina experiència i records conserva el senyor Pacheco? Va notar la censura dels films o la poca tolerància dels censors en permetre les pel·lícules de cara al públic? En l'entrevista ens explicarà els seus records i canvis que va notar d'aquest gènere i que en pensa de l'actual.

En quina època va néixer? Recorda el règim franquista?

Jo vaig néixer el 33, i l'inici de la Guerra Civil va ser el 36 fins el 39, quan va començar la guerra europea, la segona Guerra Mundial. Quan va començar la guerra al 36, jo tenia tres anys; "El Glorioso Movimiento".

Quan jo era un crió, estàvem obligats a parlar amb castellà, el català el parlàvem entre amics i us privat, però havíem d'anar en compte pels carrers i vigilar de no ser escoltats. No recordo que ens haguessin dit res ni ser agredits per parlar amb aquesta llengua, tampoc conec a ningú que li hagi passat. Però ens havien adoctrinat de forma que el castellà fos la llengua oficial.

Sí recordo que els dissabtes anàvem amb un col·legi del carrer Mallorca amb Enrique Granados i venien uns que eren de la falange. Ens explicaven que teníem que creure amb la dictadura d'aquell temps, com ens havíem de comportar... Les lleis del règim.

Imatges 10 i 11. Maria F. Pacheco amb l'Antoni Pacheco (21/07/2018).

Freqüentava les visites al cine quan era jove?

Als 12 anys jo estudiava a l'Escola Industrial, al finalitzar les classes, un cop per setmana els dijous. Els meus pares m'esperaven al cine Iris. Jo anava tenint l'entrada pagada i els treballadors em deixaven passar perquè ja em coneixien; clar, eren cines de barri i allà coneixien les rutines de tots. Doncs jo entrava i la meva mare ja tenia el sopar preparat. Sopàvem uns entrepans mentre veiem la pel·lícula.

Més gran ja vaig començar a anar jo sol al cine, entre els 12 – 14. Hi havia molta cultura del cine i estàvem rodejats de cinemes; l'Iris, l'Oriente, l'Emporio, el Central... Tots es trobaven pel carrer Mallorca.

L'Iris, quan acabava la nit, tocaven l'himne Espanyol. Ens aixecàvem i alçàvem el braç i després feien *varietés*, que eren espectacles en directe; aixecaven la pantalla i explicaven acudits, ballaven, cantaven... Tot això fins les deu de la nit, i després, tothom a casa seva.

Quin era el gènere de pel·lícules que solies veure?

Un avorriment. Però li anava perquè no hi havia res més, i sol a més a més. Era una miqueta individualista, perquè després no explicava la pel·lícula.

En aquells temps no existien les pel·lícules de guerra, tot era amor i aventures, no hi havia res més. Hi havia dos o tres artistes que feien comèdies, però ara no recordo els noms.

Quina pel·lícula et va impressionar més?

Bueno, és això, que no tinc. Jo anava al cine, veia la pel·lícula i ja està. No tinc cap en especial.

El que feia era "campanes", i anava al cine d'aquestes de la Rambla i veia tonteries, el que feien. Hi havien tant de producció espanyola com de Hollywood, aquestes últimes doblades

al espanyol. Els doblatges eren molt bons, però ja veiem les pel·lícules manipulades, si es que ho havien estat, i només les desfruitàvem. Potser un petó que havia d'aparèixer en una escena era tallat, però en el seu lloc afegien alguna altra cosa o ho deixaven igual, però eren els mateixos actors. Potser un petó durava 20 segons, doncs ells ho feien amb 10. Feien més curtes les escenes, però això ho deduïm nosaltres ara.

Va travessar la frontera per veure pel·lícules prohibides a Perpinyà o a França? Coneix a algú que ho hagués fet?

No mai, tampoc conec a ningú. A nosaltres no li donàvem importància si eren o no permeses, nosaltres anàvem al cine.

Tampoc sabíem què anàvem a veure, tu passejaves pel carrer i veies el cine que anunciaven unes pel·lícules i amb la imatge del film, ja te'n podies fer una idea.

Ha notat l'evolució del cine fins el que es reproduceix actualment?

Home, la veritat no. Sí que possiblement escenes de petons i abraçades s'han fet més llargues. I bé, com que el cine evolucionava amb la societat, a la platja veia a dones amb biquini i en el cine, no em sorprenia.

Què opina de les pel·lícules actuals? Són molt diferents a les que anaves a veure al cine quan eres més jove?

Ara trobo antiquades les pel·lícules de la meua època, perquè ara m'adono conta que només ensenyaven el que als censors els interessava, però desgraciadament, aquest fet no s'allunya molt de l'actualitat, és a dir, que encara estem restringits.

Ara m'agraden molt les pel·lícules amb música i aquestes divertides, com la de "Cantando bajo la lluvia", el "Lawrence de Arabia"...

Trobo que les pel·lícules d'ara són més reals, amb millor qualitat... Les del meu temps eren massa fantasioses, ara són més normals.